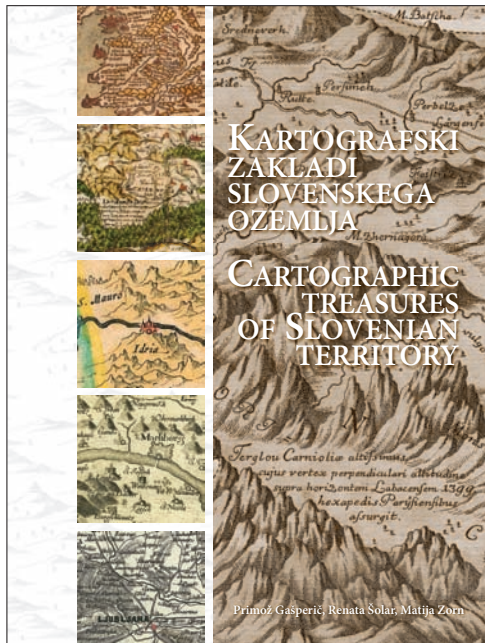

KNJIŽEVNOST

Primož Gašperič, Renata Šolar, Matija Zorn:

Kartografski zakladi slovenskega ozemlja / Cartographic Treasures of Slovenian Territory

Ljubljana 2020: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Narodna in univerzitetna knjižnica, Založba ZRC, 132 strani, ISBN 978-961-05-0426-9 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0427-6 (elektronski vir)

V sodelovanju Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU in Narodne in univerzitetne knjižnice (oba Ljubljana) je izšla reprezentativna knjiga velikega formata (36,7 x 27,2 cm) z naslovom *Kartografski zakladi slovenskega ozemlja / Cartographic Treasures of Slovenian Territory*, v kateri so kronološko predstavljeni pomembnejši zemljevidi slovenskega ozemlja od 16. do konca 19. stoletja, ki jih večinoma hranita obe instituciji.

Knjiga je razdeljena na dva dela, na besedilnega in kartografskega. Besedilni del sestavljajo tri osnovna poglavja. V prvem je na temelju domačih in tujih virov orisan razvoj evropske kartografije od prazgodovine in antike do 19. stoletja. V drugem so za to obdobje predstavljeni kartografski prikazi slovenskega ozemlja, in sicer zemljevidi, na katerih je slovensko ozemlje prikazano kot del širšega prostora, in zemljevidi, ki se ožje osredotočajo na današnje slovensko ozemlje in sosedstvo. Upodobitve slovenskega ozemlja so pogostejše od začetka 16. stoletja naprej, ko so nastala tudi prva samostojna kartografska dela slovenskega ozemlja. Zemljevidi iz 16. stoletja so manj natančni, od 17. stoletja naprej pa so po zaslugi domačih in na Slovenskem živčih tujih kartografov podrobnejši. V tretjem, krajšem poglavju, je na splošno in na primeru Slovenije razložen pomen zemljevidov kot kulturne dediščine.

Večji del knjige predstavlja izbor najpomembnejših in kartografsko najbolj uspešnih zemljevidov slovenskega ozemlja. V kakovostnem tisku je obojestransko ponatisnjenih 37 zemljevidov. Zemljevidi si

sledijo v kronološkem vrstnem redu. Prvi je zemljevid Istre iz leta 1525, ki ga je izdelal v Izoli živeči kartograf Pietro Coppo (1469 ali 1470–1555 ali 1556). Pregled se zaključí z *Zemljevidom slovenskega ozemlja*, ki ga je leta 1921 izdalo društvo Slovenska matica. Namen knjige ni obsežna predstavitev in analiza vseh 37 zemljevidov, temveč predvsem predstavitev slovenske kartografske dediščine. Kljub temu je podrobneje opisanih pet zemljevidov, ki po izboru avtorjev najbolj prikazujejo spremembe in pomen kartografskega gradiva v obravnavanem časovnem loku. Iz 16. stoletja sta to Coppov zemljevid Istre in zemljevid Wolfganga Laziusa (1514–1565) *Vojvodina Kranjska in Istra s Slovensko marko*. Coppov zemljevid je najstarejši zemljevid istrskega polotoka in najstarejši prikaz dela slovenskega ozemlja, Laziusov pa prvi prikaz celotnega slovenskega ozemlja. Iz 17. stoletja avtorji izpostavljajo *Novi geografski opis nadvse rodovitne vojvodine Štajerske* Georga Matthäusa Visherja (1628–1696), iz 18. stoletja pa *Horografski zemljevid vojvodine Kranjske* domačega avtorja Janeza Dizme Florjančiča (1691–pred 1757), ki velja za najkakovostnejši in najpopolnejši zemljevid večjega dela slovenskega ozemlja v tem času. V 19. stoletju so nastajali zemljevidi v slovenskem ali nemškem jeziku, tudi nekateri dvojezični. Avtorji podrobneje prikažejo *Zemljevid slovenske dežele in pokrajin*. Zemljevid je leta 1853 izdal gospodarstvenik in narodni buditelj Peter Kozler (1824–1879) in je prvi zemljevid slovenskega etničnega ozemlja, kjer so imena krajev napisana izključno v slovenskem jeziku.

Odlika knjige je njen velik format, ki omogoča enostavnejše pregledovanje in branje predstavljanih zemljevidov, zato se hitro opazijo spremembe posameznih kartografskih elementov v obravnavanem obdobju. Kot primer navajamo prikaz presihajočega Cerkljanskega jezera, kraškega fenomena, ki je na večini zemljevidov 16. in 17. stoletja narisan mnogo večje, kot je v resnici. Z boljšim poznavanjem območja s strani kartografov se to spremeni, tako da je jezero na zemljevidih od začetka 18. stoletja naprej narisano bolj zgodovinsko.

Kartografskih upodobitev današnjega slovenskega ozemlja je veliko, vendar jim slovenska kartografija, geografija, zgodovina in umetnostna zgodovina niso posvečale večje pozornosti. S tega področja je relativno malo strokovnih in znanstvenih del, tista ki so, so praktično vsa v slovenskem jeziku. Knjiga zapolnjuje vrzel v poznavanju zgodovine, geografije, politične slike in tudi umetnosti slovenskega prostora, kakor jo lahko razberemo iz kartografskih upodobitev. Prikazuje stopnjo poznavanja okolja in preteklih pokrajin ter omogoča vpogled v takratno kulturo in stopnjo kartografskega razvoja. V določeni meri odpravlja tudi zapostavljenost obravnave kartografske dediščine, ki v veliki meri izhaja iz pomanjkanja tradicije zgodovinsko geografskih in kartografskih raziskav na Slovenskem. Ker je knjiga dvojezična (slovenska in angleška), utegne biti zanimiva za širši krog bralcev, predvsem iz srednje Evrope, saj je temu krogu pripadala tudi kartografija na Slovenskem.

Monografija je prosto dostopna na spletnem naslovu: <https://doi.org/10.3986/9789610504276>.

Darko Ogrin

Daniela Ribeiro

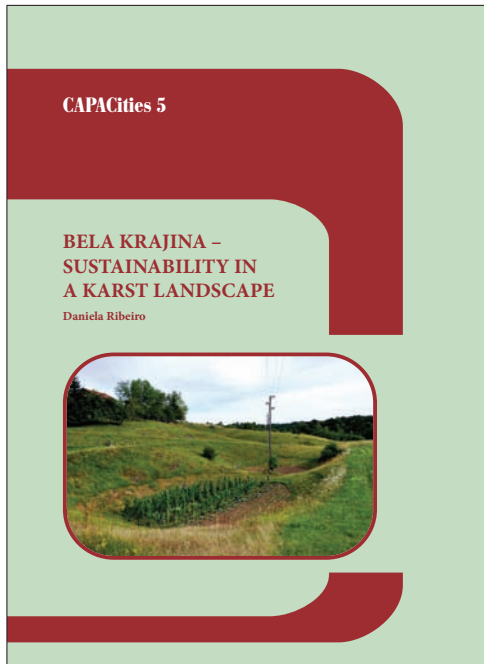
Bela krajina – Sustainability in a karst landscape

CAPACities 5

Ljubljana 2020: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 140 strani, ISBN 978-961-05-0461-0 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0462-7 (elektronski vir)

Delo nas popelje v tipično pokrajino plitvega krasa jugovzhodne Slovenije – Belo krajino. Avtorica se je poglobila v značilnosti te pokrajine na plitvem krasu, ovrednotila njene razvojne potenciale, njeno ranljivost in išče njene razvojne prednosti. Delo predstavlja integralno kvantitativno in kvalitativno analizo ter vrednotenje pokrajinskih značilnosti, ki so pomembne za trajnostni regionalni razvoj kraških pokrajin.

Avtorica uvodoma predstavi obravnavano pokrajino v kontekstu drugih kraških pokrajin v svetu in pri nas, ter izpostavi, da je pri načrtovanju regionalnega razvoja treba upoštevati tudi pokrajinsko

komponento. Izdelala je empirično argumentiran predlog preoblikovanja skupnega indeksa obremenjenosti kraškega okolja s specifičnimi kazalniki motenosti kraške pokrajine, ki obsegajo geomorfološke, atmosferske, hidrološke, biotske in kulturne kazalnike.

Na poglobljeni študiji spreminjanja pokrajine v preteklosti je, z izračuni in tipizacijo na podlagi kazalnikov sprememb, raznolikosti in podobnosti, izdelala in ovrednotila karto stabilnosti kraške pokrajine. Ugotovila je, da specifične endogene kraške pokrajinske značilnosti kot razvojno varovalni potenciali pomembno vplivajo na rabo zemljišč ter na razvoj in usmeritev ključnih gospodarskih dejavnosti ter se njihova vloga v zadnjih dvesto letih ni bistveno spremenila.

Na podlagi kvantitativnih kazalnikov (ekonomskih, okoljskih in socialnih) na ravni občin in kvalitativnih, ki jih je pridobila s strukturiranimi intervjuji različnih deležnikov, je preučila vpliv pokrajinskih prvin na trajnostni razvoj. Ugotavlja, da bistvenih razlik med občinami in pokrajinsko-ekološkimi enotami ni, razlike pa se pojavljajo le med posameznimi dejavnostmi v prostoru (na primer turizem, kmetijstvo).

Pri ocenjevanju razvojno-varovalnih zmogljivosti in omejitev pokrajin plitvega, nizkega krasa, kot je Bela krajina, je pomembna ugotovitev, da je navedeni tip kraške pokrajine izjemno vodno-ekološko občutljiv in ranljiv za posege človeka. Pokrajinsko ranljivost je torej treba upoštevati pri snovanju scenarijev prihodnje rabe njenih endogenih virov. Hkrati pa avtorica ugotavlja, da ima kraška pokrajina določene razvojne potenciale, ki ji ponujajo razvojne možnosti in jih moramo upoštevati pri nadaljnjem regionalnem razvoju.

Vsekakor bo knjiga dobrodošla tako zaradi originalnega pristopa k vrednotenju regionalnega razvoja ter tudi zaradi zanimivih in pomembnih rezultatov. Ne nazadnje pa je treba pohvaliti avtorico, da je s holističnim pristopom k tematiki in poglobljenim analitičnim delom uspela pripraviti pričujoče delo, ki je pomemben metodološki in vsebinski prispevek k načrtovanju regionalnega razvoja Slovenije.

Knjiga je prosto dostopna na spletnem naslovu: <https://doi.org/10.3986/9789610504627>.

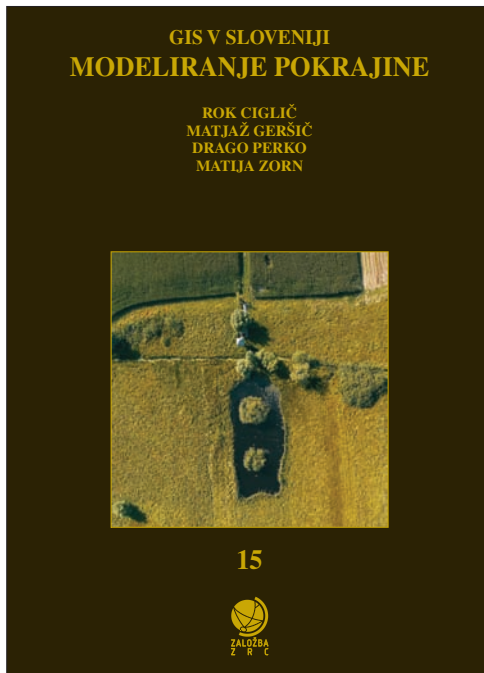
Andraž Čarni

Rok Ciglič, Matjaž Geršič, Drago Perko, Matija Zorn (uredniki):

Modeliranje pokrajine

GIS v Sloveniji 15

Ljubljana 2020: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 249 strani, ISBN 978-961-05-0468-9 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0469-6 (elektronski vir)

V Ljubljani je 30. septembra 2020 potekal tradicionalni, tokrat 15. bialni simpozij Geografski informacijski sistemi v Sloveniji, katerega organizator je Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti oziroma njegova inštituta Geografski inštitut Antona Melika in Inštitut za antropološke in prostorske študije. Organizacija že vrsto let poteka v sodelovanju z Oddelkom za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Zvezo geografov Slovenije, Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo ter Zvezo geodetov Slovenije. Čeprav je bila organizacija in tudi udeležba dogodka zaradi ukrepov preprečevanja širjenja novega virusa COVID-19 nekoliko otežena, to ni odvrnilo osnovnega namena simpozija, ki združuje raziskovalce, strokovnjake, pedagoge, uporabnike in proizvajalce geografskih informacijskih sistemov iz cele Slovenije, saj je bil ta, ob upoštevanju navodil Nacionalnega inštituta za javno zdravje, kljub temu korektno izveden.

Ob simpoziju je pri Založbi ZRC izšla monografija z naslovom »Modeliranje pokrajine«. Naslov nakazuje, da nam napredna geoinformacijska orodja in vse bolj natančni podatki omogočajo preučevanje in modeliranje zelo raznovrstnih pojavov in procesov v pokrajini.

Letošnja monografija obsega 19 prispevkov, v katerih so predstavljena najrazličnejša spoznanja s področja geografskih informacijskih sistemov na območju Slovenije. Avtorji prispevkov prihajajo iz različnih strokovnih področij, kot so geologija, geomorfologija, hidrologija, varovanje okolja, geografija, geodezija, arheologija, promet, telekomunikacijska infrastruktura, turizem, kulturna dediščina, daljinsko zaznavanje in druga. Prav tako so si med seboj različni tudi prispevki. Prvi trije prispevki se navezujejo na analize reliefa in geomorfologije, natančneje na geostatistično analiziranje pojavljanja vročih in mrzlih

točk vrtač, zaznavanja grbinastih travnikov z uporabo reliefnega koeficienta na podlagi posnetkov LiDAR ter analizo značilnosti prostorske razporejenosti geomorfoloških vrednot po reliefnih in pokrajinskih tipih Slovenije. Sledi prispevek o tipizaciji hidrografske območij v gričevjih severovzhodne Slovenije, ki temelji izključno na značilnostih reliefa in prsti. V naslednjih treh prispevkih so avtorji za analize uporabili satelitske posnetke Sentinel-2. S strojnimi učenjem so izdelali metode za zaznavanje spremenjavanja rek in obrečnega prostora (prodišča), invazivnih tujerodnih rastlin in izdelali visokoločljiv sintetični ortofoto. Zanimiv je prispevek, v katerem so avtorji na podlagi posnetkov brezpilotnih letalnikov izdelali digitalni model površja, preučili pobočne procese in predstavili osnovne značilnosti zemeljskih plazov na območju. S primerjavo modelov obeh snemanj v časovnem razmiku šest mesecev so zaznali tudi nekaj manjših sprememb na površju. Uporaba geoinformacijskih orodij je že od nekdaj zelo popularna tudi v arheologiji. V prispevku, ki temelji na geostatistični analizi obstoječih rezultatov radiokarbonskih analiz, je avtor predstavil model neolitske poselitve v Panonski nižini. Velik politični, geografski in tudi geoinformacijski izziv predstavlja opredelitev volilnih območij. Avtorji prispevka so se izziva pogumno lotili in predstavili tri vidike geoinformacijske podpore: okolje za interaktivno sestavljanje volilnih okrajev, skripte za »polsamodejno« sestavljanje volilnih okrajev (oboje je uporabljala ekspertna skupina) ter spletno aplikacijo za interaktivno sestavljanje volilnih okrajev (ki so jo uporabljale politične stranke). V luči aktualnega stanja epidemije je nastal prispevek, ki s pomočjo geostatistike analizira povezanost med delovno mobilnostjo in širjenjem okužbe s koronavirusom. Kot posledica vsesplošne digitalizacije in vse večje mobilnosti prebivalstva naslednja dva prispevka modelirata prometno in internetno dostopnost v Sloveniji. Na odgovor po povečanem turističnem povpraševanju, potrebah lokalnega prebivalstva, prostorskega načrtovanja, varovanja dediščine in naložb nastajajo kot geoinformacijska podpora odločanju različne spletne platforme. V sklopu petih prispevkov je tako predstavljenih pet različnih platform s področja trajnostnega turizma v čezmejni kraški pokrajini, planinskih poti, privlačnosti prostora na območju Podonavja, estetske vrednosti in doživljanja Velike planine ter platforma na temo prostorskih podatkov varstva kulturne dediščine.

Monografija predstavlja zelo raznolike vidike geografskih informacijskih sistemov v različnih strokah. Povsem zadnji prispevek pa predstavlja lokalizacijo oziroma prevajanje GIS terminologije v slovenščino, kar nakazuje, da število strokovnih terminov narašča s časom in pogostostjo uporabe geografskih informacijskih sistemov ter s tem potreba po usklajenosti slovenske terminologije. Zelo spodbudno je, da v Sloveniji vztrajno narašča uporaba GIS-ov tudi na nekaterih novih področjih, kot so zgodovina, medicina, bančništvo, turizem, rudarstvo, železarstvo in druge.

Vabimo vas, da knjigo prelistate v tiskani obliki ali si jo ogledate v digitalni obliki. Slednja je v celoti dostopna na spletni strani: <https://doi.org/10.3986/9789610504696>. Več o ostalih monografijah iz knjižne zbirke GIS v Sloveniji pa najdete na spletnem naslovu: <https://giam.zrc-sazu.si/sl/publikacije/gis-v-sloveniji>, kjer so elektronske knjige v celoti dostopne od osme številke naprej.

Špela Čonč

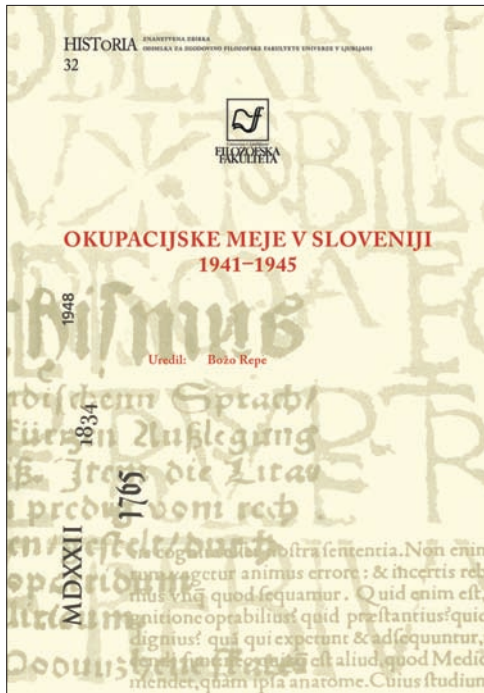
Božo Repe (urednik):

Okupacijske meje v Sloveniji 1941–1945

Historia 32

Ljubljana 2020: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 231 strani, ISBN 978-961-06-0302-3 (tiskana različica), ISBN 978-961-06-0304-7 (elektronski vir)

Spomladi se je sklenil triletni temeljni raziskovalni projekt z naslovom »*Npravite mi to deželo nemško... italijansko... madžarsko... hrvaško! Vloga okupacijskih meja v raznarodovalni politiki in življenju slovenskega prebivalstva*«, ki ga je vodila ekipa sodelavk in sodelavcev na Oddelku za zgodovino ljubljanske

Filozofske fakultete. V projektni skupini so sodelovali tudi raziskovalke in raziskovalci Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, Inštituta za novejšo zgodovino, Inštituta za narodnostna vprašanja ter Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU. Projekt je financirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije. Projektno delo in rezultati so bili preko socialnih omrežij odlično predstavljeni javnosti (<https://www.facebook.com/OkupacijskeMeje/>), ob sklepu projekta, pa so raziskovalke in raziskovalci izdali tudi več publikacij. Ena izmed njih ima naslov *Okupacijske meje v Sloveniji 1941–1945*.

Monografsko publikacijo sestavlja deset znanstvenih prispevkov, ki osvetljujejo posamezne tematike, ki so se kot pomembne izoblikovale v okviru raziskovalnega dela pri projektu.

Uvodni prispevek Boža Repeta in Kornelije Ajlec vsebuje obči pregled obravnavane projektne tematike. V uvodu je predstavljen projekt ter osnovna metodologija. Sledijo oris okupacije Jugoslavije in diplomatska določitev meja med okupatorji ter splošne značilnosti okupacijskih meja v Sloveniji. Potem sledijo kratke predstavitve posameznih meja, med Nemčijo in Neodvisno državo Hrvaško (NDH), ki je bila tudi južna meja rajha, med Nemčijo in Italijo, med Italijo in NDH, med Nemčijo in Madžarsko ter med Madžarsko in NDH. Predstavljena je tudi okupacijska cona Jadransko Primorje, tromeje ter Ljubljana kot obmejno mesto. Uvodna besedila nas lepo uvedejo v tematiko projekta. Sledi prispevek Matevža Šlabnika in Maje Vehar, ki obravnavata Idrijo in Žiri kot obmejni mesti. Idrija je bila v italijanskih rokah, Žiri pa pod Nemci. Zanimivo je, da je bila tudi Idrija, tako kot Ljubljana, obdana z bodočo žico. Po kapitulaciji Italije so Idrijo zasedli Nemci, ki so se jeseni istega leta umaknili iz Žirov. Južni in jugovzhodni del sodobnega slovenskega ozemlja obravnavajo trije prispevki. Bojan Balkovec in Božidar Flajšman obravnavata okupacijske meje na Dolenjskem in okupacijske meje v Beli krajini, Peter Mikša in Matija Zorn pa v Obsotelju. Vzpostavitev madžarske okupacijske oblasti v Prekmurju sta obravnavala Darja Kerec in Attila Kovács. Blaž Štangelj je natančneje opisal projekt italijanske vojske, ki je bil namenjen zapori meje z NHD, Bojan Godeša slovensko odporniško gibanje in vprašanje meja med letoma 1941 in 1945, Aleš Gabrič pa govori o mejah in njihovih omejitvah na celotnem ozemlju tedanje

Dravske banovine. Monografsko publikacijo sklene prispevek geografov Matije Zorna, Roka Cigliča in Primoža Gašperiča, ki obravnava stare zemljevide kot vhodni sloj za določanje nekdanjih meja v sodobnem koordinatnem sistemu. Geografski prispevek je bil v pričujočem projektu z metodološkega vidika zelo pomemben, saj je iskanje ostankov obmejnih objektov in drugih ostankov na meji potekalo s pomočjo sodobnih navigacijskih naprav. V veliko pomoč pri tem delu so bili tudi najsodobnejši lidarski posnetki površja, ki prikazujejo površje brez rastlinskega pokrova in so tako različne deformacije, tudi antropogenega nastanka, na posnetkih zelo lepo vidne, kar iskanje na terenu močno olajša. Sodelovanje zgodovinarjev in geografov pri tem projektu se je izkazalo za zelo uspešno, kar raziskovalke in raziskovalce napeljuje na takšno sodelovanje tudi v prihodnje.

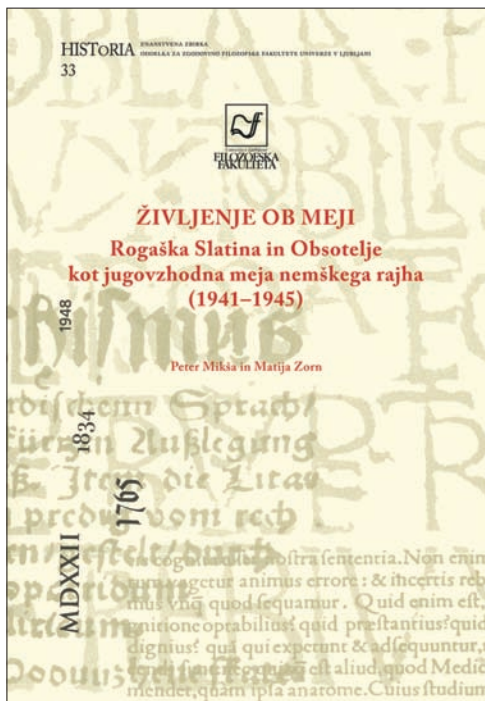
Monografija je prosto dostopna na spletnem naslovu: <https://doi.org/10.4312/9789610603047>.

Matjaž Geršič

Peter Mikša, Matija Zorn:

Življenje ob meji: Rogaška Slatina in Obsotelje kot jugovzhodna meja nemškega rajha
Historia 33

Ljubljana 2020: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 106 strani, ISBN 978-961-06-0315-3 (tiskana različica), ISBN 978-961-06-0313-9 (elektronski vir)

Monografija *Življenje ob meji: Rogaška Slatina in Obsotelje kot jugovzhodna meja nemškega rajha (1941–1945)* osvetljuje dogodke in življenje v Rogaški Slatini in ob reki Sotli v času, ko je bilo Obsotelje skupaj z Rogaško Slatino mejno območje med nemškim rajhom in Neodvisno državo Hrvaško. Avtorja lokalno zgodovino preučevanega območja razčlenita v 18 poglavij in jo povežeta z dogodki tako na ravni tedaj okupirane Jugoslavije kot tudi na ravni medvojne Evrope.

Monografija je nastala s kombinirano rabo znanstvenih metod iz več ved, med katerimi poleg zgodovine izstopa tudi geografija. Ob preučevanju arhivskega gradiva in literature, je namreč opazno tudi raziskovanje avtorjev na terenu med prebivalci tamkajšnjih lokalnih skupnostih. Osnovno besedilo je oplemenitenjeno s citati domačinov, ki so se spominjali tedanjega življenja ob utrjenih mejah. Branje popetrijo tudi zemljevidi in številne fotografije, ki bralcu omogočijo boljšo vizualizacijo sicer kompleksnih in težko predstavljaljivih razmer ter dogodkov.

V monografiji so uvodna poglavja namenjena umestitvi medvojnega življenja in dogodkov v Rogaški Slatini ter Obsotelju v okvir širših družbenih in političnih razmer med drugo svetovno vojno. To območje je po kapitulaciji Jugoslavije aprila 1941 in razdelitvi slovenskega ozemlja med štiri okupatorje postalo s strateškega vidika pomemben skrajni jugovzhodni del Tretjega rajha, ki je mejil na novoustanovljeno Neodvisno državo Hrvaško. Avtorja nato opišeta vzpostavljanje mejnega režima med obema državama, po korakih od Hitlerjeve določitve meja okupiranih ozemelj v Sloveniji, do terenskega dela nemško-hrvaških mejnih komisij. Osvetljeni so številni vidiki vzpostavljanja meje med državama: od postavljanja mejnikov, do gradnje obmejnih stražarnic, vzpostavljanja obmejnega režima in prihoda nemških vojakov za nadzor meje. Rogaška Slatina je bila središče, od koder se je koordiniral potek tovrstnih procesov na celotnem območju.

V drugem delu monografije je opisano tedanje vsakdanje življenje na obmejnem območju. Bralec uvidi težave domačinov zaradi strogih kontrol na meji, ki jim je oteževala opravljanje vsakodnevnih opravil. Vključeni so pretresljivi zapisi o nesrečah na obmejnih minskih poljih, kjer je več ljudi izgubilo življenje ne le med vojno, temveč celo več let po njenem koncu. Avtorja pokažeta tudi na iznajdljivost lokalnih skupnosti, saj so se ne glede na strog režim med ljudmi čez močno varovano mejo obdržale medčloveške vezi in so se oblikovale celo tihotapske poti. Zadnja poglavja so osredotočena na dogodke, ki so se zgodili v letih 1944 in 1945. Tedaj so po Hitlerjevem naročilu mejo močno utrdili s številnimi protitankovskimi jarki, strelskimi gnezdi in bunkerji – gradili so tako imenovani *Südostwall* (jugovzhodni zid), ki naj bi branil Tretji rajh pred prihajajočo Rdečo armado z vzhoda. Ostanki bunkerjev so ponekod še vedno vidni, prepoznani pa so bili s pomočjo računalniške analize digitalnega modela reliefa in terenskih raziskav.

Pričujoča monografija je z več vidikov zgleden primer preučevanja lokalne zgodovine. Prvič: dogodki na lokalni ravni so pojasnjeni in ustrezno vpeti tudi v širše zgodovinske dogodke. Bralec zato zlahka uvidi, da so dogodki in življenje na obmejnem območju Obsotelja in Rogaške Slatine potekali v tesni povezavi z drugimi procesi med drugo svetovno vojno. Drugič: v monografiji se vidi uporaba premišljene kombinacije metod raziskovanja, ki so omogočile večstranski (narativni, fotografski in kartografski) pogled na dogodke in vsakdanje življenje na preučevanem območju. Tretjič: v zadnjih sto letih sta bila Rogaška Slatina in Obsotelje kot mejni območji prizorišče raznolikih mejnih sistemov in varovanj meja. Vsak od teh sistemov nadzora je bolj ali manj odražal tudi prevladujočo ideologijo in družbenopolitični ustroj političnih entitet, čigar meje so se na tem območju stikale. Avtorja se tega dobro zavedata, saj že v uvodu monografije opozorita na dejstvo, da je danes ta meja spet ograjena in vse bolj nadzorovana, kar pri domačinih, ki se grozot druge svetovne vojne še spominjajo, povzroča svojevrstni *déjà vu*; pa je vzrok zanj zgolj boleč zgodovinski spomin ali gre tudi za zlovesčoo prerokbo?

Monografija je prosto dostopna na spletnem naslovu: <https://doi.org/10.4312/9789610603139>.

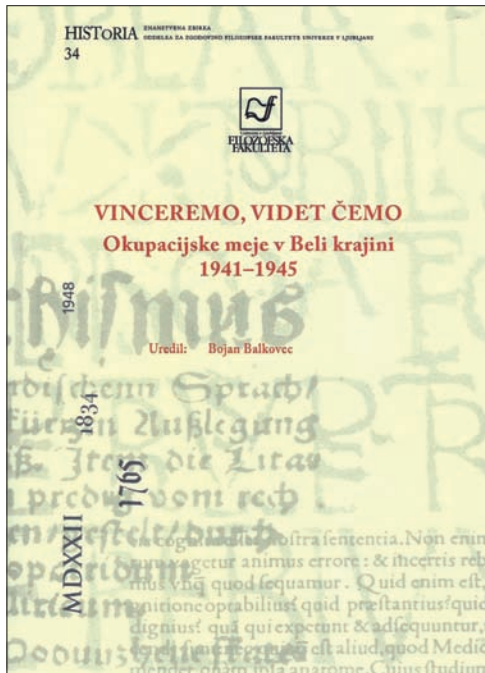
Erik Logar

Bojan Balkovec (urednik):

Vinceremo, videt ćemo: Okupacijske meje v Beli krajini 1941–1945

Historia 34

Ljubljana 2020: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 142 strani, ISBN 978-961-06-0316-0 (tiskana različica), ISBN 978-961-06-0314-6 (elektronski vir)

V sklopu projekta »Napravite mi to deželo nemško... italijansko... madžarsko... hrvaško! Vloga okupacijskih meja v raznarodovalni politiki in življenju slovenskega prebivalstva«, ki je potekal med letoma 2017 in 2020, je bilo izdanih več publikacij. Ena izmed njih je izšla kot 34 številka znanstvene zbirke *Historia*, ki jo izdaja Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, z naslovom *Vinceremo, videt ćemo: Okupacijske meje v Beli krajini 1941–1945*. Avtorji besedil so zgodovinarji, ki so sodelovali pri projektu in s svojimi prispevki osvetljujejo dogajanje na obmejnem območju Bele krajine v času okupacije. Pri projektu so sodelovali tudi sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU, ki so za publikacijo izdelali tematske zemljevide.

Poleg zbiranja arhivskega gradiva (besedilno, slikovno, kartografsko), je bilo veliko projektne dela opravljene na terenu, predvsem z iskanjem in beleženjem ustnih virov. Prav ti so v veliki meri pomagali avtorjem prispevkov k boljši razjasnitvi dogajanja na takratnem obmejnem območju Bele krajine. Območje med reko Kolpo in Gorjanci je v tistem času zasedla Kraljevina Italija, ki je mejo vzpostavila z vzhodno ležečo Neodvisno državo Hrvaško (NDH).

Božidar Flajšman je v prispevku, ki ima enak naslov kot publikacija, opisal okupacijsko območje Bele krajine. Na konkretnih primerih je izpostavil posebnosti posameznega obmejnega območja, ki jih je podkrepil z arhivskim besedilnim in slikovnim gradivom ter pričevanjem domačinov. Posebno sporočilno vrednost ima zgodba, ki je botrovala naslovu prispevka in publikacije. Na fasado nekdanjega župnišča v Sinjem Vrhu pri Vinici je italijanska vojska napisala »VINCEREMO« (slovensko: zmagali

bomo), ki je viden še danes. Po pričevanju domačina, so domači antifašisti dopisali »VIDET ČEMO«, ki okupatorju vsekakor ni bil všeč, je pa jasno pokazal uporniško držo in nezadovoljstvo prebivalstva.

Blaž Štangel je v prispevku z naslovom »*Italijanska zapora meje z Neodvisno državo Hrvaško v Beli krajini*« podrobno opisal italijanske načrte ožičene in vojaško utrjene meje z NDH, ki je potekala od tromeje Nemčija-Italija-NDH pri Gadovi peči, po grebenu Gorjancev do vasi Rosalnice pri Metliki. Utrjevanje meje ni bilo nikoli zaključeno, prav tako pa ni doseglo glavnega namena, da prepreči prehajanje partizanskih enot.

Blaž Štangel je objavil tudi prispevek z naslovom »*Italijanske vojaške postojanke v Beli krajini in partizanska obveščevalna dejavnost*«. S pomočjo ohranjenih dokumentov in skic si bralec lahko predstavlja, kako so bili vojaško utrjeni in ožičeni posamezni kraji, prav tako pa tudi trasa belokranjske železnice, ki je bila za oskrbovanje italijanske vojske velikega pomena. Zelo zanimivo je gradivo obveščevalcev, ki jih je partizanska vojska potrebovala za usmerjanje svojih dejavnosti.

Bojan Balkovec je poleg uredniškega dela objavil tudi prispevek z naslovom »*Zilje – zgodba malega kraja*«. Leta 1942 je v manjšem obmejnem naselju, ki zaradi dvignjene lege nad reko Kolpo nudi odličen razgled, italijanska vojska postavila utrjeno postojanko. Bralec se seznanja s popolnoma vsakdanjimi izzivi, s katerimi so se soočali domačini, saj so živeli med okupacijsko vojsko v vasi ter partizani v okolici. Nevarno je bilo lahko tudi običajno delo na polju ali otroška igra, saj so občasno in povsem brez nadzora nanje streljali ustaši z drugega brega reke Kolpe. Kljub relativno uspešnemu sobivanju, pa se zaradi krepitve partizanskega upora v Ljubljanski pokrajini domačini niso mogli izogniti italijanske-mu izgonu civilnega prebivalstva v internacijo. Številni se žal niso vrnil.

Publikacija nazorno in konkretno osvetli življenje na obmejnem okupiranem območju med drugo svetovno vojno. Ohranjenega gradiva je malo, zato je imelo velik pomen terensko delo in iskanje ustnih virov. Sporočilo pa ostaja jasno, preprečiti pozabo na čas vojne in trpljenje lokalnega prebivalstva ter razmislek o postavljanju vsakovrstnih meja.

Monografija je prosto dostopna na spletnem naslovu: <https://doi.org/10.4312/9789610603146>.

Primož Gašperič